

Horen en zien: verhelderen van leerdoelen en succescriteria

Vak	
Mens & Maatschappij - Het gehele project vindt plaats in samenwerking met Kunst, Nederlands en Engels. Deze specifieke les wordt uitgevoerd bij de mens- en maatschappijvakken.	
Leerjaar / sector	
Leerjaar 3, vmbo-t/havo/vwo	
Context	
VVV Tilburg vraagt onze leerlingen elk jaar een wandelroute te ontwerpen. Aan het einde van het thema kiest de opdrachtgever één wandelroute uit om te publiceren. Het project is een samenwerking tussen Nederlands, Engels, Kunst en Mens & Maatschappij.	
Leerdoelen	
<p><i>Leerdoel lange termijn:</i> Ik leer toeristische activiteiten ontwerpen en daarover communiceren.</p> <p><i>Leerdoel lessenserie:</i> Ik leer een folder met een wandelroute ontwerpen om bezoekers uit te dagen Tilburg in te gaan.</p> <p><i>Succescriteria van deze les(sen):</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ik kan bepalen en benoemen wat de succescriteria zijn waaraan de toeristische folder van de wandelroute door Tilburg moet voldoen. • Ik kan benoemen wat sterke en minder sterke voorbeelden van toeristische folders met de wandelroute door Tilburg zijn. 	
Aantal lessen	
1 of 2 lessen	
Fase(n) van de FE-cyclus	
<pre> graph TD F1(Fase 1: Verwachtingen verhelderen) --> F2(Fase 2: Leerlingreacties ontlokken en verzamelen) F2 --> F3(Fase 3: Reacties analyseren en interpreteren) F3 --> F4(Fase 4: Communiceren met leerlingen over resultaten) F4 --> F5(Fase 5: Vervolgacties ondernemen: onderwijs & leren aanpassen) F5 --> F1 </pre>	<p>Tijdens deze les(sen) staat fase 1: het verhelderen van leerdoelen en gezamenlijk opstellen van succescriteria centraal. Leerlingen voeren deze leeractiviteit dus uit aan het begin van de lessenserie. In de lesbeschrijvingen wordt tussen haakjes steeds verwezen naar de betreffende fase in de FE-cyclus.</p>

Uitvoering lesactiviteit

Materialen / hulpmiddelen

- Een PowerPoint-presentatie met de opdracht.
- Voorbeelden van folders waarin wandelroutes in Tilburg worden beschreven.
- Eventueel een werkblad waarop de leerlingen per folder kunnen aangeven wat ze goed of minder goed vinden.

Vorbereiding

- Zie boven.

Lesopzet globaal

- Leerlingen maken klassikaal kennis met de opdracht en context.
- In groepjes van vier leerlingen bekijken ze voorbeeldfolders die verschillen in kwaliteit en gaan ze na wat de ene beter maakt dan de andere.
- Klassikaal stellen leerlingen en leraar daarna succescriteria op en gaan ze de weging ervan na.

Lesopzet gedetailleerd

Met de leerlingen wordt de context van de opdracht verkend: VVV Tilburg vraagt leerlingen elk jaar een wandelroute te ontwerpen. De opdrachtomschrijving luidt:

VVV Tilburg vraagt jullie een toeristische folder te ontwerpen waarmee bezoekers uitgedaagd worden Tilburg in te gaan. Ga hiervoor op zoek naar de (on)ontdekte pareltjes van Tilburg.

Ontwerp jullie wandelroute rondom een thema. Denk aan: design, sport, cultuur, eten, industrie etc. Wees hierbij origineel! De zintuiglijke beleving van de wijk moet voorop staan. De ervaringen die je de bezoeker biedt, mogen niet voor de hand liggen (dus geen opsomming van jaartallen bij gebouwen en personen).

Voordat leerlingen starten met het ontwerpen van hun folder krijgen zij enkele voorbeeldfolders te zien. Dit zijn folders die in de jaren ervoor zijn gemaakt door gemeente en/of leerlingen en die verschillen in kwaliteit: goede en minder goede voorbeelden. Leerlingen zijn namelijk beter in staat om sterke punten te benoemen wanneer zij zowel uitwerkingen op hoog niveau als op laag niveau aangereikt krijgen.

Bij het bekijken van de voorbeelden gaan leerlingen na waaróm de ene folder beter is dan de andere. Doordat de leerlingen het werk van anderen beoordelen, kunnen ze meer afstand nemen dan van hun eigen werk en zijn zij beter in staat om op te sporen wat er goed en minder goed is aan het werk.

 Het geheim van de VVV

Wat? Maak een top 3 van de boekjes van 'Horen, zien en Tilburg'. Noteer op basis waarvan je deze volgorde hebt bepaald.

Wie? Groepjes van vier leerlingen

Hoe? Ga naar www.menti.com. Typ in op basis waarvan je de volgorde bepaald hebt.

Tijd? 8 minuten

Uitkomst? De uitkomsten worden klassikaal besproken. Er is geen goed of fout.

Klaar? Noteer de goede ideeën die je tegen bent gekomen.

Leerlingen bespreken met elkaar welke aspecten belangrijk zijn bij het ontwerpen van een folder. Wat maakt de ene folder aantrekkelijker dan een andere? In hoeverre is de inhoud relevant? Waar moet op gelet worden bij de lay-out? Wat is het meest overzichtelijk?

Het is essentieel om de uitkomsten klassikaal te bespreken. In een klassengesprek gaat de leraar na op basis van welke criteria leerlingen de volgorde in de aantrekkelijkheid van de folders bepaald hebben. Zijn alle criteria even zwaarwegend, ontbreken er criteria, of moeten succescriteria geselecteerd / geschrapt worden? De leraar heeft hierbij een sturende rol, zodat de uiteindelijke lijst met succescriteria in elk geval de succescriteria inclusief passende weging bevat die de leraar voor ogen had. Het is van belang dat de leraar daarbij aansluit bij taal en woordenschat die leerlingen gebruiken om de succescriteria te omschrijven.

Bij het samenstellen van de definitieve lijst met succescriteria zorgt de leraar ervoor dat de succescriteria niet te algemeen zijn, maar ook niet teveel gebonden aan de context van de opdracht. De criteria moeten leerlingen helpen om de onderdelen van een leeractiviteit onder de knie te krijgen, zodat ze deze ook binnen andere vakken of contexten kunnen toepassen.

Differentiatie en variatie

- De leraar kan ervoor kiezen om de lijst met succescriteria en voorbeelden in een rubric uit te werken. Een idee daarvoor is de **one-single-point-rubric** waarin alleen de categorie 'voldoende' is uitgewerkt. Leerlingen gebruiken deze rubric om tussentijds elkaars en eigen werk te evalueren.
- De leraar kan ervoor kiezen om leerlingen in eerste instantie individueel een top-3 van folders te laten noteren, waarna ze die in hun groepje delen en vervolgens klassikaal uitwisselen. Door leerlingen eerst in stilte voor zichzelf een volgorde te laten bepalen, activeer je alle leerlingen en voorkom je dat één leerling uit het groepje meer inbreng heeft.
- Gebruik deze strategie pas in een wat later stadium. Wanneer leerlingen eerst zelf iets geproduceerd hebben, kun je enkele voorbeelden gebruiken om de succescriteria te bepalen en vervolgens hun eigen product te toetsen aan deze criteria. Het leerrendement van het verbeteren van het eigen werk is vervolgens groter, omdat ze direct goede aspecten uit andere folders kunnen combineren om tot een beter eindproduct te komen.

Terugblik en tips van de ontwikkelaars

Reflectie op de aanpak

- Succescriteria die door de leraar en leerlingen samen zijn opgesteld, zijn effectiever dan succescriteria die worden meegegeven. Het zorgt er namelijk voor dat leerlingen beter begrijpen wat de leraar verstaat onder een criterium en wanneer iets 'goed' is. Dankzij de succescriteria zijn leerlingen beter in staat hun eigen werk te beoordelen en te bepalen welke aspecten verbeterd kunnen worden.
- Dialoog over succescriteria is essentieel. Door het gesprek met de leerlingen aan te gaan, kan de leraar zijn gevoel voor kwaliteit delen met leerlingen en verwijzen naar voorbeelden die leerlingen hebben gezien om het concreet te maken.

Tips voor gebruikers

- Maak nut/relevantie van de formatieve leeractiviteiten duidelijk.
- Let er bij het selecteren van goede en minder goede voorbeelden op dat leerlingen niet gemakkelijk kunnen herkennen welke voorbeelden goed zijn. Zorg bijvoorbeeld voor een voorbeeld met een sterke inhoud maar onoverzichtelijke lay-out, met daarnaast een creatief, origineel voorbeeld met spelfouten.
- Ga met collega's van je vak om tafel om te oefenen met succescriteria die niet te algemeen en niet te contextspecifiek zijn. Bijvoorbeeld: het criterium "Het thema van de wandelroute is zo origineel dat het bezoekers van Tilburg uitdaagt om de stad te verkennen" is te specifiek geformuleerd. Om transfer mogelijk te maken zijn succescriteria effectiever als ze losgemaakt worden van de context. De specifieke voorbeelden maken duidelijk wat 'goed' betekent binnen de context.

Auteur(s)

Informatie over de auteur(s)

Ilona Wevers is leraar aardrijkskunde en humanics op De Nieuwste School in Tilburg. Daarnaast houdt zij zich als zelfstandig onderwijsadviseur voor onder andere Vernieuwonderwijs bezig met alternatieve toetsvormen, werken vanuit leerdoelen, toekomstgericht onderwijs en zoeken naar ruimte in je curriculum.

Reinier Geurts is leraar aardrijkskunde en humanics op De Nieuwste School in Tilburg. Daarnaast houdt hij zich als zelfstandig onderwijsadviseur voor onder andere Vernieuwonderwijs bezig met de koppeling tussen theorie en praktijk op het gebied van vakoverstijgend werken, formatief evalueren, gamification, effectief gebruik ICT en betekenisvol onderwijs.